

Ekskursion til Thy 14. juni 2003

Ekskursionen startede ved **Irup Hovedgård**, og havde foreningens lokale medlem, Ib Nord Nielsen som guide på hele turen. Irup Hovedgård har en spændende historie. 10 fredede gravhøje vidner om, at området allerede i oldtiden var beboet. Senere blev der bygget en firefløjet, lukket borg, der lå i bunden af en lang, smal fjordarm, der har virket som en naturlig voldgrav. De nuværende bygninger stammer fra første halvdel af 1800-tallet. De er omgivet af mange store træer, blandt andet elmetræer hvoraf nogle tilsyneladende ikke bar præg af elmesyge. Parkens klenodie er fire gamle takstræer, som er plantet i hjørnerne af et kvadrat. Det er hanplanter, som er sunde og med smuk kroneudvikling (fig. 1). Alderen på træerne blev drøftet indgående, og man enedes om et sted mellem 150 og 1000 år!

Den næste lokalitet var **Bøgsted Rende**, hvor sandflugten ligesom i resten af NV Jylland har hærget i flere perioder: 600 F. Kr., 4-600 E. Kr, i 1400-tallet og endelig i 1700- og 1800-tallet. Det har især været slemt i kolde klimaperioder med høj vandstand og meget sand på strandene.

I 1779 nedsattes sandflugtskommisionen med henblik på arbejdet med at dæmpe sandflugten. Et af navnene i den forbindelse var Erik Viborg, der omtales i DDÅ bind 17 (1999). I 1792 kom den endelige forordning. I perioden 1815-20 skaffede Laurits Taggård midler til plantning sammen med amtmanden. Pengene kom fra rentekammeret, og planterne blev hentet på Sjælland. Med nutidens viden var det et dårligt valg af planter, idet de ikke var akklimatiserede og ikke kunne klare de barske forhold. Derimod gik det bedre med planter fra en planteskole i Thisted. Der er i alt 30 ha klitplantage, som i øvrigt blev bæret med kongebesøg i 1824 lige efter anlæggelsen. Træerne er præget af de specielle forhold, der hersker her. En vortebirk fra 1820'erne bestod af flere krogede stammer, endog med dannelse af et 'øje' (fig. 2). Både birk og rødgran bar præg af at være blevet dækket af sand flere gange. Hver af rødgranerne var omgivet af en cirkel af grene, der stak op fra sandet. Endvidere var der plantet eg, lærk, bævreasp, ædelgran og skovfyr. Projektet blev opgivet i 1838 og står nu som et meget malerisk minde om indsatsen mod sandflugt. Frokosten blev indtaget på en skrænt, Isbjerget, på nordsiden af Nors Sø, der ligesom Vandet Sø har været, en havbugt, da havet i stenalderen havde sin største udbredelse.

Herfra gik turen til **Vilbøl Plantage** ved Ørgaard, hvor Georg Schlätzer i 1956 i et forsøgsområde plantede næsten 50 forskellige træer og buske. Vi gik igennem området ad en til lejligheden hugget sti. En liste over arterne blev udleveret, idet vi ikke kunne nå at se hele

området. Jordbunden består her af ½ m sand som dækker ½ m ler, der igen hviler på skrivekridtet. Resultatet af det bredt anlagte forsøg er, at alle de plantede arter kan vokse, når blot der er læ.

Både til og fra denne lokalitet kørte vi igennem Hanstholm Vildtreservat med det meget særprægede landskab, hvor frodig, højtliggende moræne afgrænset af stenaldersystskrænterne afløses af den lavereliggende, hævede havbund med sandet jord.

Eshøj Plantage øst for Thisted var ekskursionens sidste lokalitet. Det er en meget smuk og frodig skov med mange forskellige træarter. Den er anlagt i 1895 på 7 ha tidligere lyngarealer. Mange af de plantede træer er kommet fra Arboretet i Hørsholm og fra instituttet for landskabsplanter i Hornum. Stadsgartner Jacques Gustin viste rundt i plantagen, der er et meget benyttet naturområde for byens borgere, der i anlæggelsesfasen var med til at financiere køb af jorden. Området overgik i 1979 til Thisted Kommune, der nu vedligeholder det. Eshøj Plantage beskrives i DDÅ bind 13 (1995). Blandt de mere sjældne arter i plantagen var den meget storbladede art af sydbøg, *Nothofagus procera*, der er indsamlet i Chile samt konvalbusken, *Clethra barbinervis*, fra Japan. Den var næsten i blomstring, og sidste års frugtstande var stadig tilbage på busken.

Et enkelt punkt på programmet blev opgivet af tidsnød, men blev dog besøgt af en mindre gruppe af deltagerne. Det var et specielt område i Tvorup Klitplantage, hvor der er opstillet en mindesten for kammerherre Niels Riegels, der deltog i tilplantningen af området. Han red endog selv til Østrig for at indsamle frø til beplantningen. I dette område ser man en tydelig forskel mellem de dybere, mere frodige gryder bevokset med høje træer, og den mere sparsomme trævækst på de flade, sandede områder.

Foreningen takker vore guider for en vel tilrettelagt og udbytterig tur i et dejligt landskab og i smukt vejr.

Jette Dahl Møller

Fig. 1. Gammel taks i parken ved Irup Hovedgård. Fot. Jerry W.Leverenz.

Fig. 2. Gammel vortebirk i Tvorup klitplantage. Fot. Jerry W.Leverenz